Hierin is eerst verandering gekomen sinds de vorige eeuw. Langen tijd daarna gold het als regel, dat de Universiteit in naam aan *niets* mocht gebonden zijn, maar in de werkelijkheid moest zijn gekant tegen *alle Confessie*. Thans loopt dit weer om, en zag men in Zwitserland, in Engeland, in Amerika en ten onzent de confessioneele Universiteit het hoofd weer opheffen....

Hoe is hier nu, uit hooger gezichtspunt, te oordeelen? Heeft de confessioneele band bij eene Universiteit het recht, om zich te doen gelden, of heeft hij dit niet? Een Universiteit is geen opleidingsschool. Ze heeft, om het eens zeer plat uit te drukken, óók wel een winkel, maar hoofdzaak is voor de Universiteit de fabriek, wel te verstaan, de fabriek der wetenschap. Er is in het leven van een volk, er is in het leven van de menschheid een niet te stuiten drang, om onze kennis van en onze heerschappij over de natuur uit te breiden, en geheel de wereld van ons menschelijk leven zóó te leeren verstaan, dat we dat leven in zijn krachten en ordeningen doorzien, en, dank zij die kennis, op het best en op het schoonst kunnen inrichten. In het zich wijden aan die taak bestaat de eigenlijke roeping van eene Universiteit. Hieruit volgt, dat ze niet anders kan beloelen, dan het werkelijk bestand en de waarachtige ordening der dingen te leeren kennen, iets wat men ook zoo kan uitdrukken, dat het haar alleen om *waarheid* te doen is.

Daar hier slechts op historische feiten werd gewezen, lag het in den aard der zaak, dat de heer Lohman hier weinig op aan te merken had.

Op het slot teekende hij alleen aan:

Het staat derhalve vast, dat het aan eene universiteit om *waarheid* te doen is. Dit behoort bij het volgende betoog geen oogenblik uit het oog te worden verloren.

Nu, dat spreekt wel vanzelf. Hij kan niet meenen dat iemand er ooit anders over gedacht heeft. Tegenover *waarheid* staat *onwaarheid*. Wie nu zou voor de onwaarheid, voor den schijn, of hoe ge het noemen wilt, een Universiteit oprichten?

En mocht de geachte schrijver hierop antwoorden: Neen, maar ik bedoel dat de Universiteit er niet is, om een vooraf opgevat stelsel te verdedigen, — dan sta hier de wedervraag, of iemand dat ooit zou doen, of hij moet waarlijk overtuigd zijn, dat zijn stelsel = *de waarheid* is, of beter nog gezegd, dat zijn stelsel op waarheid berust.

Van geheel anderen aard is zijn opmerking op de slotphrase van wat Dr. Kuyper schreef.

Daarvan zegt hij:

Hierbij merk ik op, dat het m. i. niet aangaat, de Roomsche Universiteiten met de andere op eene lijn te stellen. Zoolang de Kerk één was, kon men spreken van belijdenis „der Waarheid" door de Kerk, hoewel het recht om dit te doen in werkelijkheid wegviel zoodra de Kerk haar eenheid nog door andere, dan door zuiver geestelijke middelen poogde te handhaven. De Roomsche Kerk, die nog altijd beweert *de Kerk* en als zoodanig in het bezit van de Waarheid te zijn, kan dan ook op haar standpunt nu nog eene Roomsche universiteit stichten of beheerschen. De Lutherschen en Gereformeerden beweerden aanvankelijk wel degelijk de voortzetting te zijn van *de* christelijke Kerk, en trachtten dienvolgens wederkeerig elkander te verdringen. Toen had het nog zin, de universiteit te binden aan de belijdenis. Maar zoodra de Kerken elkander als deelen van *de* Kerk gingen beschouwen, en geen gezag ter beslechting van geschilpunten erkenden, werd het onmogelijk de „confessioneele" Universiteiten op éene lijn te stellen met die Christelijke Universiteiten welke gedurende de middeneeuwen ontstaan zijn. Die Universiteiten mogen „confessioneel" geboren zijn, zij hebben niet „confessioneel" kunnen blijven leven. Hier en daar zijn zij gebonden gebleven aan den wil van *wereldlijke* machten.

Hier sloop vergissing in.

Ook al was er in de Middeneeuwen slechts ééne kerk, toch was die kerk wel ter degelijk *confessioneel*.

En uit het verleden, én uit nog voortwoekerende „ketterijen", gelijk men het noemde, èn uit de stelsels van nog ongeloovige wijsgeeren, wist men ook in de Middeneeuwen zeer wel, dat er allerlei verschil van meening, opvatting en inzicht bestond. Er greep ook toen wel ter degelijke keuze plaats tusschen die zeer uiteenloopende meeningen. Die keuze was *confessie*, en het was die confessie, die in haar grondlijnen aan het universitair onderzoek ten grondslag werd gelegd. Niet om die grondslagen als zoodanig onbewezen te laten, maar juist om de vastheid en juistheid dier grondslagen wetenschappelijk aan te toonen.

Stonden dus later Roomsche, Luthersche en Gereformeerde universiteiten naast en tegenover elkander, evenzoo stond in de Middeneeuwen de Roomsche universiteit tegenover die afwijkende stelsels en meeningen.

Er was altoos antithese.

De geachte schrijver erkent dan ook, dat onze latere universiteiten alle confessioneel geboden waren, maar beweert dat ze niet confessioneel konden blijven leven.

Dit is ook zoo.

Het tegendeel is niet beweerd. In wat volgt, wordt het door Dr. Kuyper zelf uitgesproken.

En we zijn het met den geachten schrijver volkomen eens, dat de „band aan de Overheid" hier het kwaad heeft gesticht.

Waren ze *vrije* universiteiten geweest of gebleven, ze zouden haar oorsprong nimmer hebben verloochend.

Alsnu ingaande op de zaak zelve schreef Dr. Kuyper:

Ware het nu ons menschen gegund de *objectieve* waarheid te kennen, zoo zou dit onderzoek in alle tijden, voor alle volk en voor elk onderzoeker in dat volk, nooit anders dan éénzelfde karakter kunnen dragen. Maar zoo is het niet. God alleen kent de objectieve waarheid, wij kunnen het nooit verder brengen dan tot onze subjectieve opvatting van de waarheid. Die opvatting nu hangt samen met onze grondovertuiging, en die grondovertuiging wordt bepaald door onze innerlijke gesteldheid, door de nawerking van het verleden, en door het ideaal dat ons bezielt. En daar nu voorts die innerlijke gesteldheid, die nawerking der historie, en dat bezielend ideaal bij mensch en mensch hemelsbreed verschilt, en als gevolg hiervan de grondovertuiging van den één een geheel andere is dan die des anderen, gaat mensch en mensch uit van een zeer verschillend uitgangspunt. Noem dat uitgangspunt uw axioma, noem het uw levensbeginsel, noem het den wortel van uw geloof, altoos is er iets, dat ge als uw onderzoek begint medebrengt, namelijk *u zelven*, en in u zelven een beheerschend iets in uw *bewustzijn*. Reeds de enkele vraag, of ge met heel uw ziel gelooft in God, of wel pantheist zijt, of ook atheist, is beslissend voor heel het veld van uw wetenschappelijk onderzoek.

Dit geeft den heer Lohman aanleiding tot deze opmerkingen:

Ongetwijfeld kan een mensch, bij het onderzoek der waarheid, zich zelfniet wegcijferen: de wijze waarop, het oog waarmee hij waarneemt zal op de uitkomsten van zijn onderzoek invloed hebben. Er is *samenhang* tusschen de grondovertuiging waarvan de onderzocker uitgaat en zijn opvatting van de waarheid. Maar dit brengt niet mee dat iemands grondovertuiging niet door het aanschouwen der objectieve waarheid zou kunnen worden gewijzigd. Menigeen heeft, *mits hij de waarheid lief had meer dan zich zelven*, zijn eerste uitgangspunt moeten loslaten. Die loslating kan uiterst pijnlijk zijn, maar wie die liefde voor de waarheid niet in zich gevoelt, doet beter zich met het onderzoek der waarheid niet in te laten.

Hier is verwarring.

Dr. Kuyper sprak van die *persoonlijke* eigenaardigheid in het wezen van den onderzoeker, gelijk God die in hem schiep, gelijk die hem uit zijn verleden onder Gods bestel toekwam, en gelijk die in zijn bewustzijn tot uitdrukking was gekomen.

De heer Lohman maakt hiervan ons zondig *ik*, dat we moeten weten los te laten, als de waarheid het eischt.

Dat nu is heel iets anders. Dat wat uit mijn zondig eigen ik komt, moet weg, moet prijsgegeven; het kan als leugen tegenover de waarheid komen te staan. Maar de grondovertuiging, het axiomatieve leven waarvan Dr. Kuyper sprak, kan zoo min uit een ernstig man verdwijnen, als dat een eik ooit een beuk, of een paard een koe wordt.

Datgene wat *afgeleid* wordt uit iemands grondovertuiging, kan wijziging ondergaan, de *wortel* van zijn zelfbewustzijn nimmer.

Der Sophisten schade juist is dat ze geen grondovertuiging hebben.

Voorts zegt de geachte schrijver:

Intusschen dient hierbij te worden opgemerkt, dat bij zeer vele onderzoekingen op het gebied der wetenschap het subjectieve uitgangspunt van den onderzoeker niet of weinig in aanmerking komt.

Laat de geachte schrijver hierop Dr. Woltjers studie over de *Physica* en *Chemie* eens nalezen, en hij zal zijn fout wel inzien.

Al verder zegt de heer Lohman dan:

Doch dit nu daargelaten, — wat volgt uit de opmerkingen welke hier door Dr. K. worden gemaakt?

Ten eerste, dat elk onderzoeker verstandig zal doen met steeds te doen uitkomen dat de uitkomsten van zijn onderzoek altijd eenigermate beheerscht worden door zijn uitgangspunt, en in zoover geen objectieve waarde bezitten.

Ten tweede, dat, aan eene inrichting waar meerderen te samen de waarheid onderzoeken, noodzakelijk de een dezelfde zaak anders beschouwen zal dan de ander, vermits geen twee menschen *volkomen* hetzelfde uitgangspunt hebben.

Het eerste is juist wat Dr. Kuyper steeds verdedigt. Alleen, men late zich niet misleiden door de uitdrukking „geen objectieve waarde bezitten." Voor ons zelven toch zien wij de objectieve waarheid niet anders dan door den bril van ons eigen bewustzijn. En door op grond hiervan te zeggen, dat er geen objectieve waarde in schuilt, vervalt men in het subjectivisme van Kant.

Men moet zeggen: Geen *andere absolut bindende* waarde.

Eindelijk merkt de heer Lohman op:

Dit is stellig mee een der redenen geweest, waarom men ten slotte dat binden van hooger onderwijs aan eene confessie wel heeft moeten loslaten. Het zal steeds onmogelijk blijken een stel van waarlijk denkende mannen bijeen te brengen, wier uitgangspunt volkomen hetzelfde is. Maar het is ook onnoodig, juist omdat het kennen der objectieve waarheid aan geen mensch is gegeven, en dus ook het aanbrengen van die kennis niet de taak kan zijn van eenige universiteit.

Waar het echter wel, en waar het steeds op aankomt is, de methoden te leeren, welke ons in staat stellen om het onderzoek der waarheid zooveel mogelijk los te maken van dat persoonlijke uitgangspunt, van „ons eigen ik"; van de vooringenomenheid of dat vooroordeel; of die „levensbeschouwing", waardoor de *uitkomst* reeds vastgesteld is, vóórdat met het *onderzoek* naar de uitkomst wordt aangevangen.

Hier is weer de verwarring in het begrip „uitgangspunt."

Natuurlijk, evenmin als er twee gelijke bladen aan een boom zijn, evenmin zijn er twee precies gelijke menschen.

In hun innerlijk *ik* zal er altijd verschil zijn.

Maar dat belet volstrekt niet, dat ze, als ze „waarlijk denkende mannen" zijn, en geen oppervlakkige eclectici, wel terdege voor elkander kunnen uitspreken hoe ze over en weer denken over die uitgangspunten, die noodig zijn voor hun geordend onderzoek; en als ze daarin blijken overeen te stemmen, zijn ze wel terdege tot samenwerking op wetenschappelijk gebied bekwaam.

Van dat niet kennen van de „objectieve waarheid" geldt weer het boven reeds opmerkte. Zooals het hier staat, leidt Mr. Loman's zeggen tot puur scepticisme.

Het slot eischt geen weerlegging meer.

Het gaat hier uit van dezelfde verwarring tusschen de ons door God ingeschapen onderscheiden persoonlijkheid, en ons zondig „eigen ik."

Aan de gelijkstelling van dat zondig „eigen ik" met onze „levensbeschouwing" spillen we geen woord.

Waar op zulk een wijs allerlei andersoortige begrippen dooreen worden gehaspeld, eindigt alle redeneering.

Alleen zouden we wel eens willen weten, of Mr. Lohman ook zelf met „het onderzoek der waarheid" begonnen is, zonder dat er iets voor hem vooraf vast stond.

Het is zoo, Cartesius waagde zich hieraan. Maar slecht is het hem bekomen.

Uit de Pers.

Lezenswaard is wat de heer Postmus in *Holl. Kerkblad* over het werk Gods in natuur en geschiedenis schrijft:

»In den beginne schiep God hemel en aarde." Derhalve — een kind kan die conclusie trekken — is de aarde, die wij bewonen, *geschapen door God*. Zijn kunststuk; Zijn maaksel.

Wie die het betwijfelt? vraagt ge; althans onder ons.

Zoo is het. En toch zouden we willen vragen, of we — we zeggen niet de beteekenis van dit ontzaglijk feit overzien, wie kan dat? — maar of deze waarheid ons wel genoeg levendig voor de aandacht staat.

Ook voor ons, die de moderne wijsheid van den dag toch van ons willen werpen, is het vaak, alsof vóór zesduizend jaren God de Heere de aarde schiep en sinds haar overgaf aan »natuurwetten", »krachten", »invloeden" en we weten niet, wat al niet meer.

Dat deisme hebben we trouwens reeds in onze schooljaren — óók wel op de school met den Bijbel — *ingedronken*. We hoorden van »dalende kusten" en »rijzende kusten"; van werkingen van vulkanischen aard; van zeeën, die droog werden en zeeën die ontstonden, en ziet: *in dat alles was de Heere niet!*

Dat ging volgens »vaste wetten" die ons »leerboek der aardrijkskunde" ons dan verder onthulde.

We stonden versteld, als we hoorden van al die primaire, secondaire, enz. gesteenten; van aardlagen van »zooveel" en »zooveel" eeuwen; van »vóórwereldlijke" dieren en »formaties", en aan het verhaal van Genesis dachten we maar liefst niet.

Er was geen verband tusschen het Bijbelsche scheppingsverhaal en de wijsheid van ons schoolboek.

We hoorden er liefst niet te veel naar en meenden al heel vroom te zijn, indien we in weerwil van wat we van al die aardformaties vernamen tóch vasthielden aan dat woord der Schrift: »In den beginne schiep God hemel *en aarde*."

Sinds merkten we, indien we ons dus mogen uitdrukken, dat men ons *beetal*. Want metterdaad, zachter woord past hier niet.

Of, wilt ge, het is tot zekere hoogte nòg juister, we bestalen ons zelven.

In de geschiedenis der menschheid, van ons vaderland wilden we wel weten van den vinger Gods. O, zeer zeker. Ons hart kwam er tegen in verzet als zelfs een man als Fruin alles terug bracht tot »oorzaak" en »gevolg."

Zóó in de historie der aard*bewoners*; en die van aarde zelf? »Wetten" en nog eens »wetten."

Dat lag voor ons besef mijlen ver van elkander verwijderd en zoo *verarmde* ons geloof en dies onze liefde tot Hem, die *alle* dingen geschapen heeft, óok de aarde en het aardsche.

Want sinds hebben we in mogen zien, dat we den Heere onrecht aandeden met ons blind te staren op *de tweede oorzaken*. Die rijzende en dalende kusten; die koraalriffen, die opkwamen; die vulkanen die werkten, die zeeën, die droog liepen, ze gehoorzaamden immers evenzeer aan de stemme des Heeren, als de helden, die de volkeren beheerschten en bedwongen, al regeerde de Heere het »levenloore" ook anders en langs regels die Hij schiep en *niemand anders*, als de zich bewuste schepping.

Alle halfheid zij toch ook in dezen verre van ons. De veranderingen, die de aarde onderging zijn talloos vele — hoe zal de zondvloed niet van machtige werking zijn geweest! — maar *niet één* kentering, die niet geschiedde op het wenken van den vinger Gods.

De aarde *is* en *werd* juist, zooals God de Heere haar wilde, haar beschikte en gebood te zijn.

Want o, onze »leerboeken der aardrijkskunde" zijn zoo geheel en al goddeloos, d. i. zonder God bedacht en beschreven.

Immers let ook hierop: Toen de Almachtige de aarde schiep, zag zijn oog die aarde reeds bewoond met de geslachten der menschen, die uit Adam zouden geboren worden. De Heere zag de volkeren in hunne eigenaardigheid. Hij wees hun reeds hunne plaats aan. Hij schiep hun hunne woonplaats, zooals die voor hen juist zóó moest zijn.

En zelfs hiermede is nog niet alles gezegd: De Heere zag ook de historie dier volkeren zich reeds voor Zijn oog ontrollen.

Enkele voorbeelden lichten dit toe.

Het is geen toeval, wat nu weer in Zuid-Afrika geschiedt. Het is niet iets, dat — als we in het dagelijksch leven wel zeggen — »al bijzonder zoo treft," dat het land daar juist zóó is, dat Gods bergen en heuvelen den Brit beletten het land binnen te trekken, dat zijn heerschzucht zich tot prooi had gekozen.

Zóó schiep in den beginne God de Heere het land van Zuid-Afrika, zoo gebood Hij later »invloeden" en »wetten" — werkingen Zijner Almacht — dat ze daar zouden wijzigen of ook niet wijzigen, naar Zijn wijsheid het zich dacht.

De Engelsche soldaten staan er zelf versteld van. »Daar valt niet tegen te vechten", verklaarden Britsche officieren, »tegen schiestende rotsblokken en schietende vlakten zonder dat er iets van een Boer te bemerken is."

Het dunkt hun een *beloofd* land. De Engelsche troepen rukken aan; wankelen; vallen; vluchten weg; de artillerie maakt rechtsomkeert, hortend en stootend door de wegvluchtende paarden, en dat alles met een vlakte tegenover zich, schijnbaar *leeg en verlaten*, waar niets zich beweegt; waar geen rookwolkje te zien is, maar van waar een ontzettend en ontzenuwend geweergeratel rolt, terwijl de lucht leeft van de zwermen kogels, die er als een hagelbui maar onzichtbaar doorheen suizen.

Plat op den grond liggen was 't eenige wat er overschoot bij Modderrivier en bij Magersfontein en ten deele ook bij Colenso met de brandende zon op den rug, wachtend en dorstlijdend, terwijl de storm over hen heen jaagt, al maar door, al maar door....

Want ook die brandende zon der Zuid Afrikaansche velden schiep God de Heere in den beginne, wat het liberale schoolboek u ook in dezen weer opdissche van »wentelingen" en »kringen" en wat niet al (op zich zelve juist, natuurlijk) *alsof niet de Heere gebood*.

En de Boeren dan? zegt ge.

O, zeker, maar dit volk *liet zich van den Heere onderwijzen*. Bewust voor een goed deel zeer zeker onbewust, pasten zij zich aan — om het nu eens schijnbaar Darwinistisch uit te drukken — aan de eigenaardigheid van het land, dat God hun door Zijne leidingen beschikte.

En nu noemt hen de wereld terecht onoverwinbaar.

Omdat ze?

Zich lieten onderwijzen door Hem, die in den beginne hun dat land *schiep* en *hen verwekte* voor deze Zijne schepping.

Maar is dat zoo iets vreemds?

Neen, immers. Hier te lande is hetzelfde gerien.

O, die vrome monniken — we zeggen het zonder een zweem van ironie — maar de liberale schoolmeester heeft hen in onze jongensjaren al in dienst genomen om ons reeds jong te ontkerstenen! »De monniken wierpen de dijken op; ze gingen aan 't inpolderen, aan 't uitvenen en wat niet al. Zij hadden Holland geschapen en toebereid.

En de Heere niet.

Dat stond er zoo natuurlijk niet. Maar zoo toch verarmde ons besef. We zagen den Almachtige niet Zijn hand uitstrekken om deze landen toe te bereiden tot een woonstede voor een volk, dat het gegeven zou worden pal te staan voor Zijn Woord in de dagen der 16de eeuw.

En toch aan *enkele voeten* water heeft eenmaal het lot van *heel het Protestantisme*, van *heel de vrijheid van Europa* gehangen.

Toen Leiden belegerd werd.

Viel Leiden, dan viel Holland, dan was Spanje *meester in heel dit wereldideel*.

Lees er Fruin maar eens op na, die maar een liberalist was, maar het wonderheerlijk vertelt, nuchter maar goed, omdat hij de *feiten Gods na* mocht vertellen in zijn kostelijk boekske van *'t Beleg en ontzet van Leiden in 1574*.

Toen was de vraag of de »Lange Tom" van Alkmaar, de »Ark van Delft" en de andere plempen (pramen) van de Geuzenvloot over de velden naar Leiden zouden kunnen komen.

Want Rijnland lag *iets* hooger dan Delfland. Een voet of wat. 't Kwam er heel precies op aan. En dat wist de Prins van Oranje. Maar, zooals Dr Kuyper 't in zijn *Calvinisme* in heiligen humor zegt: »alles wachtte op den Prins, maar de Prins moest wachten op God."

En op den 18 September kwam de Heere met een Westenwind, dien Hij gebood, en de enkele voeten water vlotten over Rijnland en de strijd kon beginnen en 3 October was Gods verlossing binnen de muren van Leiden.

Want de Prins en de Geuzen moesten de handen uit de mouwen steken, zoo goed als de Boeren. Zij op de ondergeloopen vlakke velden; ginds achter de »kopjes."

En daarom laten we ons door geen wijsheid van den dag dat eerste woord der Schrift ontrooven: In den beginne schiep God hemel en aarde.

Want, och, we kunnen er slechts van *stamelen*.

Dit tintelt van geestdrift, en toch van zin voor werkelijkheid.

Officieele Berichten.

THEOLOGISCHE SCHOOL.

Het College van Hoogleeraren der Theol. School brengt ter kennis van de Kerken, dat het 20 Januari j.l. onderzocht heeft en bevorderd tot Candidaten in de Theologie de Studenten:

H. J. Heida Ez. (adres te Kampen) en S. Idema (adres te Oosternieland, Gr.)

Namens het College van Hoogleeraren.

Dr. H. Bavinck, *Secretaris.*

Buitenland.

Een Duitsch zendeling over den Transvaalschen oorlog.

Dat de zending in Zuid-Afrika door den oorlog veel te lijden heeft, kan men begrijpen. De arbeid staat bij het donderen der kanonnen stil; op de zendingstations moet men inkwartiering geven en fourage leveren, terwijl de zendelingen en hunne zonen die de wapenen kunnen dragen, ook geroepen zijn om mede uit te trekken en, wat het ergste is..... tegen elkander behooren te strijden. Dit is althans het geval met de Duitsche zendelingen, die ten deele op Engelsch terrein en ten deele op dat van Transvaal arbeiden.

Bij de Boeren zijn 40 zendelingen en zendelingszonen ingedeeld. Het getal van hen, die onder de Engelsche banier strijden, is onbekend. Het is interessant te vernemen, hoe de mannen, die tot de zending in betrekking staan en de wapenen moesten opnemen, zich uitlaten over den oorlog. Zij, die in de Engelsche gelederen strijden, verkeeren in een gedrukte stemming, en hunne brieven bevatten aanklachten tegen de Boeren, omdat zij van een plaats, die door zijne bewoners verlaten was, geld, kleederen en voedingsmiddelen hadden weggenomen, (hetgeen volstrekt niet tegen het oorlogsrecht is). De Engelsche zendelingen kunnen den Boeren echter geen daden tegen de menschelijkheid verwijten. Daarentegen wordt over het gruwelijke vloeken en zweren in het Engelsche leger geklaagd, en een wee uitgesproken over hen, die den oorlog hebben veroorzaakt. In die brieven vindt men geen spoor van geestdrift voor Engeland, of ook maar een wensch dat Engeland zou mogen zegevieren.

In een brief van een Duitsch zendeling, die in de gelederen van de Boeren strijdt, lezen wij onder dagteekening van den 18den November het volgende: „De oorlog der beide republieken tegen het machtige Engeland duurt nu reeds langer dan een maand, en tot hiertoe hebben nog van alle zijden de Engelschen aan het kortste eind getrokken, en 5000 man verloren, tegen 300 aan onze zijde. Alle gevechten hebben zij tot hiertoe verloren; zij moesten steeds wijken en zij liggen nu omsingeld in de steden Mafeking, Kimberley en Ladysmith, die door ons gebombardeerd worden en die wij, naar wij hopen, in handen zullen krijgen, voordat de groote legers van Engeland ze kunnen ontzetten. Van twee kanten rukken sterke Engelsche legers op, doch onze burgers hebben goeden moed, en waar zij in het vuur zijn geweest, hebben zij dapper gevochten. Het is een strijd voor vrijheid en recht, voor huis en haard, voor land en volk. Engeland is slechts een veroveraar en een verdrukker, het giert naar ons goud; en de groote natiën van Europa moesten bij dezen schandelijken oorlog niet zoo toezien. Men moest ons zoo niet laten slachten, maar tegen dezen oorlog protesteeren. Alle uitlanders hier, als Duitschers, Franschen, Russen Noren, Zweden, Italianen, staan aan de zijde der Boeren en strijden in hunne gelederen, — de Ieren en Hollanders niet te vergeten. En dan zouden de groote natiën zwijgen, wanneer hare zonen den heeten kamp voeren voor vrijheid en recht van een klein moedig volk? Gods vinger is tot hiertoe nog overal duidelijk te herkennen, die onze wapenen zegent en den vijand met blindheid slaat. Onze generaals manoevreerden veel beter en zijn omzichtig en slagvaardig en veel sneller dan de Engelschen. Ongeveer dertig zonen van zendelingen staan in het veld. Dr. Otto Hohls, zoon van onzen overleden superintendent Hohls, is reeds in den derden slag bij Modderspruit gevallen, overste Schiel is gevangen genomen. Onze republikeinen zijn nog niet moedeloos, al rukken groote legers van Engeland op. Moge de almachtige God ons helpen tegen het overmoedige Engeland, dat ons van ons land en van onze vrijheid berooven wil. Engeland wil goud hebben; al het andere is slechts voorwendsel en leugen. De uitlanders worden hier niet onderdrukt, maar leven hier vrij en ongehinderd. Ik ben al bijna 40 jaar hier in Zuid Afrika en kan niet klagen. Onze regeering is beslist Christelijk, en om zoo te spreken, ligt geheel Transvaal op zijne knieen en bidt tot den almachtigen God, den leider ook van de veldslagen, Die ook het kleine hoopje helpen kan. Onze oude president bidt dag en nacht en Piet Joubert leidt het leger. Mocht de overwinning aan ons blijven! Het is een schandelijke oorlog, een misdaad tegen de menschheid, haast zou men denken, onmogelijk in de 19de eeuw, en dat na de groote vredesconferentie.

Onze regeering was gedwongen een ultimatum te stellen, wilden wij ons niet laten overrompelen, en Engeland heeft ons de bajonet op de borst gezet. Ons ultimatum zeide slechts: „Neem de bajonet weg, of ik sla zelf toe." Engeland wilde niet en toen ging het er op los. Bidt gij en alle zendingsvrienden en kinderen Gods voor ons en ons land, dat ons de Heere genadig zij en alles goed eindigen doe. Engeland kan niet om de overwinning bidden, want het strijdt tegen beter weten en geweten om goud en gebied. — De Heere voorzie daarin en erbarme zich over ons!"

Men ziet hieruit, hoe de Boeren ook langen tijd van Engelsche zijde belasterd zijn, alsof zij de zending zouden tegenwerken. Wanneer dit het geval was, zou een Duitsch zendeling, die 40 jaren lang in Zuid-Afrika heeft gearbeid, niet bidden dat de Transvalers en Vrijstaters de overwinning mogen behalen. Deze Duitsche zendeling moet er van doordrongen zijn, dat de zaak der zending er alleen bij kan winnen wanneer de Boerenrepublieken het veld behouden tegenover de groote legers van Engeland.

Ook in Engeland komen steeds meer mannen van naam en invloed tegen den oorlog op. Het sterkst heeft zich wel een predikant van de diocese Carlisle, met name Kennedy, uitgesproken, in zijn protest tegen eene bisschoppelijke aanschrijving om voor de zegepraal der Engelsche wapenen te bidden. Hij vroeg: „Hoe kan een predikant, die met de feiten bekend is, voor deze moordenaarstoottocht, deze roekelooze inval en dit brutaal gebruiken van macht tegenover recht bidden? De oorlog is door kapitalisten, Chamberlain en Rhodes gemaakt; zijn doel is: Mijnen stelen en een wereldrijk maken." Hij besluit zijn protest met de woorden: „Om voor het succes van zulk een oorlog te bidden, moest men zich tot den duivel wenden, niet tot God. Ik voor mij wil den duivel niet onder zijn eigen naam en ook niet onder een aangenomen naam aanbidden. Ik ben niet voor zulk een dienst gewijd.

Niet minder beslist laat de bekende redacteur van de *Review of Reviews*, Stead zich over den oorlog uit, en met hem stemmen mannen als Hollowell, Hocking en Clifford in. Sinds lieverlede begint ook het Engelsche publiek te te zien, dat het misleid is en dat het de Calvinistische Boeren in de Oranje-Vrijstaat en in de Transvaal niet heeft te beschouwen als halve barbaren, die met alle geweld de komst van het koninkrijk Gods zoeken tegen te houden.

Frankrijk. Een staaltje van hetgeen in Fransch-Protestantsche kringen gedacht wordt.

In de *Eglise Libre*, lazen wij in het 2de nummer van dit jaar een artikel, dat ons opnieuw deed zien, welke noodlottige dwalingen de Fransche Protestanten bevangen houden. In dit opstel wil de redacteur van genoemd blad de overblijfselen van de theocratie, die men nog in Frankrijk aantreft, uit den weg geruimd hebben. En waarin bestaan nu die overblijfselen? De heer Luigi schrijft:

„Men heeft in onzen tijd besloten, dat de geestelijkheid de openbare scholen zou verlaten, maar onder den vorm van „religieuses" behoudt men haar in de hospitalen en na een dertigjarig bestaan van de republiek, is men er nog niet in geslaagd om ziekenverpleegsters te onderwijzen en te vormen, die in staat zijn, om aan de zieken meer stelselmatige en meer verlichte (?) zorgen te besteden, dan die van de grijze zusters. Onze wetten sluiten de Jezuïten en alle niet geautoriseerde congregatiën uit ons land. Die menschen zijn niet alleen in Frankrijk teruggekomen, maar zij heerschen er en zij bedreigen onbeschroomd de publieke vrijheden. Zij vullen het leger met hunne creaturen, met hunne beschermelingen. Zij verkrijgen aanzienlijke bezittingen, waarvoor zij soms weigeren belasting te betalen; zij richten als zoovele forten overal die sombere kloosters op, die zoo slecht bewaakt worden, terwijl men van tijd tot tijd hoort, dat aldaar handelingen van verdrukking en onrechtvaardigheid plaats hebben. Ja, de theocratie is er nog, en in de laatste jaren had het weinig gescheeld of zij was aan de regeering gekomen."

Nu meent de redactie van het Christelijk blad dat men niet beter de 20ste eeuw zou kunnen inzetten, dan met de laatste overblijfselen der theocratie te vernietigen, door de scheiding van kerk en staat door te drijven en alzoo het werk van de Fransche revolutie te voltooien.

Het is smartelijk, deze dingen te moeten lezen in het hoofdblad der Fransche protestanten. Er blijkt toch uit, dat de redactie niet begrijpt wat men onder Theocratie heeft te verstaan. Voorts geeft de redacteur te kennen, dat wanneer de scheiding van kerk en staat van revolutionaire zijde wordt tot stand gebracht, dit alleen tot effect zal hebben dat de dienaren der staatskerken niet meer uit de staatskas zullen betaald worden. Overigens dienen zij in haar arbeid beperkt en benoeid te worden! De kloosters moeten weg; de „Soeurs de Charité" moeten door leekenzusters vervangen worden! Maar weet de heer Luigi dan niet, dat juist het doordrijven van de wet op het leekenonderwijs ten gevolge heeft gehad, dat de bijzondere Roomsche school zich in Frankrijk buitengemeen heeft ontwikkeld, en dat die Roomsche schoolorganisatie daardoor grooter invloed heeft uitgeoefend op het opkomend geslacht, dan ooit Roomsche broeders in de Staatsscholen konden uitoefenen? Weet de heer Luigi dan niet, dat men getracht heeft om in onderscheiden hospitalen de liefdezusters te vervangen door ongezoldigde verpleegsters, maar dat men daarin *niet* is geslaagd? Begrijpt de heer Luigi niet, dat wanneer hij vrijheid van conscientie en vrijheid van godsdienst wil, hij ook aan de Roomsche kerk moet gunnen wat hij voor zich en zijne geestverwanten begeert? Zoolang de Fransche protestanten door anti-papisme verblind blijven, zullen zij juist de kerk van Rome